

Seznam abstraktů

Abecedně dle příjmení

NE(-)LIDSKÉ MĚSTO, 9. brněnská konference urbánních studií

23. – 24. 5. 2024

Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity

Matej Blažek, Newcastle University, Pavel Šuška, Geografický ústav SAV, v. v. i.

Nepokoje v Mestečku: Násilie, neistota a postsocialistické geografie rasizmu

Príspevok sa zaoberá incidentom z augusta 1990, keď skupina mladých bielych Slovákov v malom priemyselnom meste (Mestečko) zaútočila na ubytovňu vietnamských robotníkov zamestnaných prostredníctvom medzivládneho programu v miestnej továrni. Útok na budovu viedol k viacerým zraneniam na oboch stranách a následne k predčasnému ukončeniu pôsobenia vietnamského robotníctva v meste a jeho nútený návrat do Vietnamu. Namiesto akceptovania veľkých príbehov o ideologickom pravicovom násilí a pomstyctivosti na základe ekonomických motivácií, v príspevku skúmame viacsmerné vzťahy medzi násilím, rasizáciou a neistotou, pričom tvrdíme, že násilie nemožno jednoducho pripísať priamemu dôsledku ideologického rasizmu. Násilie skôr existuje vo svojej endemickej podobe na miestach, ako je Mestečko, a prejavuje sa a premiestňuje cez rôzne modely osobnej a spoločenskej neistoty. Na záver rozoberieme dôsledky tejto skutočnosti pre konceptualizáciu širších postsocialistických geografii rasizmu a pre prehodnotenie väzieb medzi rasizáciou a násilím.

Karel Čada

Jak dělat věci plánováním: klimatická politika jako ceremoniál

Využíváme koncept politiky jako ceremonie, který říká, že mnohé rysy moderních organizací nevycházejí z jejich vnitřních požadavků na efektivitu, ale spíše z institucionálního prostředí, které vytváří strukturální šablony a scénáře. Skrze tento koncept sledujeme vývoj a přijetí strategického dokumentu Klimatický plán hl. m. Prahy 2030. Na základě rozhovorů se zúčastněnými aktéry a analýzy souvisejících dokumentů příspěvek sleduje, jak organizace hlavního města Prahy reagovala na vnější výzvy k jasnému postoji ke klimatické změně. Příspěvek bude hledat odpověď na otázku "Jaké momenty či části ceremoniálu byly klíčové pro vznik (a implementaci) Klimatického plánu Prahy 2030?". Zaměřili jsme se na časové hledisko, strukturu ceremoniálu a v tomto případě i jeho emoční energii. V příspěvku docházíme k závěru, že při řešení nového úkolu začlenit klimatickou politiku do širší politiky města byly použity různé mechanismy a že proces byl úspěšný díky emocionální energii, která se při něm vyvinula; právě tato emocionální energie spojená s expertním backgroundem jeho

autorů a také přijetí dokumentu tehdejšími primátorem pomohla Klimatickému plánu Prahy 2030 přežít i přes turbulence, které provázely start jeho implementace (obvinění z korupce a zatčení náměstka primátora, který měl dokument na starosti).

Svetlana Devyatkina, UMPRUM

Geologie architektury

Každý rok v důsledku stavební činnosti, která probíhá převážně ve městech, se odstraní stovky milionů tun výkopového materiálu. Ve většině případů se jedná o zeminu a kamenivo, které se i přes svoji nezávadnost dostávají do systému odpadového hospodářství. Třetina všech odpadů v Evropě je zastoupena právě tímto materiálem. Zařazení nekontaminované zeminy do systému odpadů zbytečně zvyšuje ekonomické a energetické náklady na převoz a zpracování čistého materiálu, a to zároveň svědčí o neoptimalizovanosti stavebních procesů spojených s nakládáním s přírodními zdroji.

Současný výzkum se zaměřil na jednu z největších infrastrukturních staveb tohoto desetiletí – výstavbu nové linky metra v Praze. Z povahy procesu ražby tunelu veškerý vytěžený materiál (rubanina) musí být z podzemí odstraněn. Ve snaze najít rychlé a levné řešení pro jeho uložení se tak většinou deponuje v okolní krajině, čímž jí významně ovlivňuje. Mohla by velká infrastrukturní stavba být lokálním zdrojem pro výrobu nízkoemisních stavebních prvků? Jak díky odpadnímu materiálu můžeme aktivně přispět k dekarbonizaci stavebního průmyslu? Cílem výzkumu je najít pro specifický odpadní materiál co nejširší využití ve stavebním průmyslu, architektuře a designu.

Pavel Doboš, Geografický ústav, Masarykova univerzita

Afekty v pohybu městem: Role mediálních technologií při pohybu lidí se zrakovým znevýhodněním

Tento příspěvek vychází z kritické geografie médií a komunikace a ukazuje, jak užívání mediálních technologií formuje pohyb lidí se zrakovým znevýhodněním po městském prostoru. Příspěvek za svůj přístup přijímá ne-reprezentativní teorii, dnes silně rozšířenou v humánní geografii, což se týká i jejích podoborů geografie médií a komunikace a geografie znevýhodnění. Teze představené zde jsou metodologicky založeny na polostrukturovaných a go-along rozhovorech s lidmi se zrakovým znevýhodněním. Ukazují, že v rámci mediálních technologií příprava itinerářů tras na počítači (obvykle online) a používání navigačních aplikací pro prostorovou orientaci v chytrých telefonech mají důležitý význam pro pohyb v městském prostoru. První z těchto dvou, i když je sám o sobě reprezentací prostoru, více odpovídá ne-reprezentativnímu pohybu těla se zrakovým znevýhodněním, s jeho pohybovým prostorem („movement-space“). Druhý z nich vychází z reprezentace prostoru, která je digitálně zachycena v každém okamžiku ve svém synchronním celku karteziánského souřadnicového prostoru, nikoli ve formě trasy. Aplikace prostorové orientace, díky svému původu v technologickém okulocentrismu, proto nevytvářejí performanci trasy krok za krokem, událost po události, nepracují s konstrukcí haptického žitého prostoru fragment po fragmentu, k čemuž odkazuje konstrukce itineráře trasy. To může vyvolávat afekty, které reprodukuje ableismus.

Tadeáš Dvořák, RECETOX, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, Markéta Makarová, Inkubátor kinantropologického výzkumu, Fakulta sportovních studií, Masarykova univerzita, Ondřej Malina, RECETOX, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, Tereza Brůžová, Inkubátor kinantropologického výzkumu, Fakulta sportovních studií, Masarykova univerzita, Devashish Khulbe, Ústav matematiky a statistiky, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, David Gorný, Geografický ústav, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, Radim Lískovec, Geografický ústav, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, Ondřej Mikeš, RECETOX, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, Veronika Eclerová, Ústav matematiky a statistiky, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, Filip Zlámal, Inkubátor kinantropologického výzkumu, Fakulta sportovních studií, Masarykova univerzita, Stanislav Sobolevsky, Ústav matematiky a statistiky, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, Ondřej Mulíček, Geografický ústav, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, Julie Dobrovolná, RECETOX, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita

Městské prostředí, stres a jeho biomarkery: metodologie měření akutního vlivu prostředí na zdraví člověka

Vztah mezi městem a stresem občanů je obousměrný – vlastnosti města ovlivňují odolnost a míru stresu občanů, přičemž sami občané přispívají k odolnosti a udržitelnosti města. Aby se stres občanů nepřenesl do změn odolnosti města, je nutné aktivně prosazovat strategie ke snížení stresu občanů, ty jsou ale často historické a neodvozují se ze současného chápání lidské fyziologie v městském prostředí. Evropská agentura pro životní prostředí (EEA) vidí odolné město jako „městský ekosystém“, který je dynamický: a „spotřebovává, přeměňuje a uvolňuje materiály a energii adaptivním způsobem a interaguje s jinými ekosystémy“, a který je tak zjevně nevyhnutelně svázán s blahobytem nebo stresem jeho obyvatel. Stav tohoto ekosystému se dá kvantifikovat pomocí entropie (neboli produkce energie, která již není k dispozici nebo nevykonává užitečnou práci). Celková městská entropie je považována za široce rozšířený negativní stav městského systému, který produkuje negativní efekty a poruchy samotného systému. Samotná entropie produkovaná žijícími lidmi ve městě pak může být podstatnou složkou přispívající k celkovému součtu celkové městské entropie. Pomocí metodiky, kterou jsme vyvinuli dříve, spojujeme produkci entropie u živých lidí s úrovní jejich stresu v daných podmínkách. Účastníkům studie měříme při pohybu na semi-kontrolované trase v centru města Brna ukazatele jejich fyziologického stavu – od variability srdečního tepu, kožní vodivosti až po jejich celkovou stresovou entropickou zátěž. Tato fyziologická data jsou pak spojena s environmentálními proměnnými popisující daný prostor. Jednotlivé datové vrstvy jsou poté integrovány v entropické mapy, které by mohly poskytnout rámec pro identifikaci intervencí ke snížení úrovně rizika pro celý městský systém. To může přinést nové informace potřebné pro rozhodování a tvorbu politik cílící na zvýšení kvality lidského života ve městě. V rámci příspěvku představíme tuto běžící studii detailněji.

Nina Dvořáková, Tomáš Brabec, Sára Šálková Roeselová, Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy

Jak analyzovat veřejnou vybavenost ve městě? Příklad projektu Prognóza obyvatel a veřejné vybavenosti v Praze 2023

Plánování města by mělo být založeno na znalosti městského prostředí, tak aby aktéři, kteří rozhodují o vzniku nové vybavenosti, mohli odpovědně rozhodovat a vytvářet kvalitní prostředí sloužící široké škále uživatelů. Náplní tohoto příspěvku je prezentovat, jakým způsobem analyzujeme dostupnost veřejné vybavenosti na území hlavního města Prahy. Představujeme mnohvrstevný proces a jeho úskalí, na něž narážíme při snaze dosáhnout této znalosti a následně při její interpretaci klíčovými aktéry a široké veřejnosti. Naší každodenní snahou je pomoci představitelům města, kteří rozhodují o jeho podobě a směřování, vytvářet veřejnou vybavenost přístupnější, tak aby nepřispívala ke vzniku negativních a stresujících zkušeností s městským prostředím. Za tímto účelem zpracovává IPR Praha analýzu dostupnosti veřejné vybavenosti, jejímž záměrem je zjistit, zda její rozmístění odpovídá současnému a budoucímu rozložení pražské populace a jejím potřebám. V příspěvku upozorňujeme na hlavní výzvy, se kterými se jako zpracovatelé setkáváme, a otevíráme otázky, na které hledáme v současné době odpovědi. Mezi ně například patří: ideální úroveň měřítka, v jejíž podrobnosti mají být analýzy a prognózy dostupnosti veřejné vybavenosti zpracovány, vhodnost využitých metod, frekvence aktualizace analýz a způsob předávání výsledků klíčovými aktéry.

Slavomíra Ferenčuhová, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Dřevěné dědictví socialistického plánování sídel: jak se (dnes) žije v poválečných prefabrikovaných domech v českých městech

Domy postavené celé ze dřeva nejsou typickými městskými stavbami. A také jich není v českých městech mnoho. Tento příspěvek se bude věnovat celodřevěným prefabrikovaným obytným domům, které byly postavené v socialistickém Československu v prvních dekádách po konci druhé světové války a v nichž se dodnes bydlí. Můj příspěvek představí (rozmanitou) historii těchto staveb hned v několika českých a moravských městech a osud, který domy potkal od jejich výstavby. Pak otevře také otázku, jak se v dřevěných prefabrikovaných domech bydlí v době energetické krize a dopadů klimatické změny pocíťovaných ve městech střední Evropy.

Lucie Galčanová Batista, Vojtěch Pelikán, Katedra environmentálních studií FSS MU

„Nelétala letadla, tak pršelo“: Interpretace dopadů klimatické změny očima starších městských a venkovských obyvatel

V oblasti environmentálního gerontologie se zatím jen zřídka objevují studie sledující souvislosti klimatické změny či environmentální krize a stárnutí. Zároveň se v sociálních vědách vede debata o vlivu přímé zkušenosti s dopady klimatické krize na přesvědčení o její realitě a přijetí vědeckého výkladu jejích (antropogenních) příčin. V příspěvku představíme

první závěry výzkumného projektu, ve kterém jsme se zaměřili na jednu městskou a dvě venkovské lokality ČR. Na základě hloubkových rozhovorů a dalších metod se budeme snažit odpovědět na obecnější otázku, zda a jak souvisí přímá osobní zkušenost s dopady klimatické krize s přesvědčením o její závažnosti. Jinými slovy: Jak interpretují lidé, žijící po desetiletí na jednom místě, změny v přírodě, krajině, ve svém okolí? Na příkladu vln veder, úbytku sněhové pokrývky, kůrovcové kalamity a extrémních projevů počasí ukážeme, že dlouhodobá zkušenost může vést k citlivosti a schopnosti percepce často i subtilních změn, ale není spojena s přijetím výkladového rámce klimatické změny. Významnou roli pak hrají regionální odlišnosti a specifika lokální identity, které umožňují nebo naopak komplikují přijatelnost tohoto rámce.

Eva Gregorová, Magistrát města Brna, Odbor participace, Oddělení dat, analýz a evaluací

Jak na participaci hravě a kreativně? Podpora zapojování dětí do městského plánování a rozhodování na příkladu brněnského projektu Participativního rozpočtu do škol

Rozvoj jakéhokoliv místa, ať už se jedná o jednu malou lokalitu, nebo celé město, je vždy dlouhodobý proces, který nikdy nekončí. Musí se mezi sebou domluvit celá řada aktérů nejen s různými názory, zkušenostmi a odbornými znalostmi, ale i zájmy, které je potřeba pochopit. Jaké jsou v tomto směru možnosti vzdělávání dětí a mladých lidí? Mohou se stát aktivními spoluvůdci městského rozvoje? V příspěvku se zaměříme na oblast pedagogických principů ve vztahu k městu a představíme, jak se s touto výzvou vyrovnává jedno malé pracoviště Magistrátu města Brna. Ukážeme tak konkrétní přístup Odboru participace, který hledá nové formy, jak dětem a mladým lidem poutavě předat téma rozvoje města. Seznámíme vás nejen s Participativním rozpočtem do škol, ale i se dvěma výukovými materiály „Brno zblízka“ a „Volání Brna“, které mají téma péče o místo, respektive město dětem poutavě přiblížit. Vycházíme při tom jednak z pedagogických principů místně zakotveného učení a interpretace místního dědictví, tak i z metod a technik, které stojí na pomezí sociologie, sociální geografie a psychologie.

Lýdia Grešáková, Spolka

Tlmočnický ne-lidského sveta? Miestotvorba pre 99%

Tento príspevok skúma skúsenosti a prístup neformálnej feministickej miestotvorby: spôsob, akým feministické organizácie, ktoré pôsobia v oblasti neformálneho plánovania miest na Slovensku a v Česku, zahŕňajú do tohto plánovania perspektívy viac-než-ludských aktérov. Príspevok prináša do akademickej sféry pohľad z empirie. Vychádza z perspektívy Feminizmu pre 99% od autoriek Cinzia Arruzza, Tithi Bhattacharya a Nancy Fraser (2019). Na základe tejto perspektívy vyzýva k takému plánovaniu miest, ktoré uznáva vzájomnú prepojenosť ľudského a prírodného, rodového, etnického a triedneho útlaku a usiluje sa o transformáciu celého spoločenského a ekonomického systému v prospech najviac marginalizovaných. Túto výzvu podkladá príkladmi, ktoré čerpajú z kvalitatívneho sociologického výskumu, ktorý sa

uskutočnil na Slovensku a v Česku v roku 2021 a v rámci ktorého bolo navštívených 21 neformálnych miestotvorných organizácií. Podrobnejšie sa príspevok pozerá na 5 z nich – Spolka (kolektív, ktorého je autorka členkou), Čierne Diery, Včelí kRaj, COLridor, Les – společenství pro pěstování, teorii a umění – ktoré zastupujú pohľady nad rámec antropocentrizmu, a to pohľady “nechcených” budov a priestorov, opeľujúceho hmyzu, netopierov či ďalších prírodných aktérov. Na ich základe tvrdí, že riešenie lokálnych aj globálnych výziev, akou je aj prívetivosť mestského priestoru, si vyžaduje zapojenie komplexných záujmov všetkých aktériek a aktérov rôznych disciplín – najmä tých, ktorí stoja na okraji. Feministické princípy, ktoré podporujú nehierarchické, reflexívne, postantropocentrické a kolaboratívne spôsoby praxe sú v podmienkach plánovania v tomto regióne čoraz dôležitejšie, pretože podporujú a uznávajú svet, ktorý zahŕňa viac než to, čo je viditeľné na povrchu, s ľuďmi vo vzťahu k iným bytostiam, rastlinám alebo predmetom. Ako také otvárajú nové alternatívne odpovede a reflexívne postupy v plánovaní miest v ústrety citlivej, viac odolnej a na kontext regiónu šitej tvorbe miest.

Lucia Ester Hámorová, Geografický ústav, Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity

Menštruácia vo verejnom priestore: odhaľovanie skrytého temporálneho konfliktu v mestách

Menštruácia je telesný proces, ktorý je stále značne stigmatizovaný a tabuizovaný. I napriek snahe o jeho zneviditeľňovanie sa v čase a priestore nevyhnutne vyskytuje. V čase preto, pretože sa spravidla opakuje v určitých cykloch; v priestore, lebo prebieha tam, kde sa nachádza menštruujúce telo. Menštruácia tak môže byť zažívaná v akomkoľvek časopriestore, mimo iné i vo verejnom, mestskom priestore, v určitú dobu dňa, týždňa, či roku. Na základe prevedenia semištruktúrovaných rozhovorov, tento príspevok je zameraný na skúsenosti osôb, ktoré zažívajú menštruáciu pri svojom pohybe v českých, resp. slovenských a francúzskych mestách. Využívajúc analytický nástroj analýzu rytmov (rhythmanalysis) sa príspevok snaží poukázať na vznik časopriestorových konfliktov, ktoré menštruujúce osoby vo verejnom priestore zažívajú. Zameriava sa na nesúlad medzi časom príchodu menštruácie a otváracími hodinami obchodov, lekární s menštruačnými produktmi, či liekmi proti bolesti; na prístupnosť verejných toaliet v mestách v čase menštruácie; na časový rozvrh inštitúcií a zažívanie menštruácie počas pracovného týždňa/víkendu. Inými slovami, zaoberá sa otázkou prístupnosti verejného priestoru pre menštruujúce osoby a skúma vznikajúce nekomfortné situácie. Zároveň, inšpirujúc sa z queer štúdií, používa koncept crip, resp. crip temporality na kritiku normatívneho naratívu prežívania času v priestore. Takého, ktorý možno označiť za „neľudský“, ktorý napr. nepredpokladá, že ľudia potrebujú vykonávať početné fyziologické potreby v priebehu dňa. Optikou crip však menštruujúce osoby vynakladajú „čas navyše“ na využívanie toaliet, a to nevyhnutne i vo verejnom priestore. Potrebujú mať prístup k hygienickým produktom a využiť čas a priestor na prekonanie fyzických i psychických prekážok menštruácie. Verejný priestor opisovaný v rozhovoroch takéto prostredie nevytvára a uprednostňuje spoločensky akceptovaný, mechanický čas pred tým telesným, ľudským.

Eliška Havla Pomyjová

Objevování zapomenutých hodnot ve městě na příkladu podchodů Hlávkového mostu

Tématem je proměna přístupu k modernistickým podchodům na Vltavské. Novodobou historií (od uvažování o zasypání podchodů po vytvoření skateparku) mapovanou rozhovory s klíčovými aktéry rozšíří rozbor vývoje narativu v dobovém textu.

Vltavská – vyhlášený bariérový cíp Prahy, jehož nedokonalosti souvisí s modernistickým způsobem plánování města. Vltavská – místo, z kterého se má stát výkladní skříň Prahy.

Podchody byly oblíbeným útočištěm lidí bez domova. Měly vlastní hierarchii, kterou běžný svět dokázal popsat pouze jako "raději se tomuto místu vyhnu". MČ Praha 7 uvažovala toto místo pro jeho problematičnost zasypat. Architekti bez hranic zde navrhli orientační systém v roce 2017. Roku 2020 o další proměnu místa začalo usilovat uskupení re-place, které oslovilo architektonické studio U/U. Od roku 2021 se podchody do mentálních map uživatelstva zapisují jako jedinečný skatepark. Většina článků je oslavná: "proměna zanedbaného místa".

Jak se proměňovala nejen role podchodů, ale i narativ s nimi spojovaný?

Lze současný stav podchodů vnímat jako úspěch? Pokud ano, komu náleží?

Nakolik se podobný přístup ve strategiích proměňování města opakuje?

Jaké vedlejší příznaky provází projekty tohoto typu?

Střed příspěvku bude ležet v sérii rozhovorů provedených s důležitými stakeholdery místa.

Příspěvek bude mít blíže k žurnalistice než k vědě. Východiskem je architektonické vzdělání autorky a její velká touha porozumět profesi i tématům v souvislostech.

Zdeňka Havlová, Tomáš Brabec, Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy

Poznávání versus plánování Prahy: Analyzování města jako podklad a reflexe pro strategické a územní plánování

Podrobná analýza a detailní znalost území jako neopomenutelný první krok při přípravě územního nebo strategického plánu není nic převratného. V odborných kruzích zdá se panuje shoda na důležitosti spolehlivých a důvěryhodných podkladních informací pro správné rozhodování o budoucím rozvoji města. Jsou tyto teze skutečně aplikovány v českém prostředí a ve specifickém prostředí hlavního města? Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy zajišťuje strategické a koncepční dokumenty, územně plánovací dokumentace i územně plánovací podklady (Strategický plán hl. m. Prahy 2016, Manuál tvorby veřejných prostranství, Metropolitní Plán, Územní studie Pražské památkové rezervace a další). V příspěvku přiblížíme vybrané analytické výstupy, to, jak se je daří aplikovat v praxi rozvoje města, ale i to, jakým výzvám omezujícím úspěšné a maximální využití čelí. V první řadě jde o Územně analytické podklady (ÚAP), které jsou ze zákona povinně pravidelně aktualizované set datových a analytických výstupů o území města či kraje. V Praze ÚAP daleko převyšují

zákonný rámec a jejich výsledky jsou předávány uživatelům v tištěné i elektronické formě, interaktivně na Portálu ÚAP (uap.iprpraha.cz). Zákon ÚAP předepisuje posoudit také udržitelný rozvoj území. Pro tento rozbor využíváme strategické dokumenty městské i mezinárodní úrovně. Jedním ze způsobů využití ÚAP jsou stanoviska k novým záměrům, jiným příprava strategických plánů městských částí. Dále rozebíráme analýzy veřejné vybavenosti, obecního bytového fondu či krátkodobého ubytování v soukromí, a to, jak město Praha analyzuje a sbírá data o postojích a preferencích svých občanů. Naše zkušenosti ze zmíněných analytických projektů napovídají, že nakonec mohou někdy spíše osobní preference a plány politické reprezentace být tím, co určuje směřování rozvoje města. Stejně důležité jako kvalita analytické práce a robustnost nasbíraných dat, jsou i způsob a forma jejich předání těm, kteří skutečně rozhodují o budoucnosti měst.

Viola Hertelová, Ústav teorie architektury, FA VUT Brno

Fotografie nástrojem kritických interpretací vztahů umělého, přírodního a přirozeného v prostoru soudobých měst na příkladech fotografických prací současných českých a slovenských autorů

Fotografie je v oblasti rozboru městského prostředí důležitým interpretačním nástrojem, který dokáže vyjevit zásadní souvislosti mezi strukturou dnešních sídel, jejich fungováním i místními aktéry. Dokumentární fotografie, a zvláště pak její autorská poloha však dnes stále ještě není v rámci vizuální interpretace architektury a urbánního prostoru dostatečně komplexně uchopena. Potenciál fotografického média kriticky se vyjadřovat nejen k podobám urbanit, ale také ke vztahům umělého, přírodního a přirozeného, jež prostor soudobých měst utváří, si dává za cíl přiblížit následující příspěvek.

Hlavní pozornost bude zaměřena na význam fotografie urbánního prostředí ve smyslu vizuální architektonické kritiky. Teoretickými východisky, na nichž je diskurzivní analýza vybraných dokumentární přístupů současné fotografie vystavěna, jsou teze o formaci dokumentu coby historickém konstruktu francouzského myslitele Michela Foucaulta. Na příkladech fotografických projektů současných českých a slovenských autorů, jejichž námětem jsou různorodé podoby společného soužití i vzájemného ovlivňování města a (její) přírody, tak příspěvek představí nové vizuálně-kritické metody současné fotografie, které mohou sehrát klíčovou roli v porozumění uspořádání dnešních měst.

Diana Hodulíková, Ústav prostorové tvorby, FA VUT, Petr Preininger, Ústav teorie architektury, FA VUT

Beyond Urban Formality: Vztah formality a neformality v zemích globálního Jihu

V roce 2015 představila Organizace spojených národů Sedmnáct udržitelných rozvojových cílů pod názvem "Udržitelná města a komunity". V současné době více než 20 % světové populace (1,6 miliardy lidí) žije v neformálních urbánních strukturách většinou na hraně chudoby. Problematikou neformálních sídel se zabývají akademické texty, ale i agentury OSN,

a definují ji na základě různých paradigmat. Tento příspěvek vymezuje základní charakteristiky zemí globálního Jihu a popisuje fenomén neformality v jejich formálních městských prostředích. Soustředí se především na asijské a africké země, se kterými mají autoři osobní zkušenost (Etiopie, Indie, Nepál, Egypt, etc.). V rámci tématu čelí tyto země stoupající urbanizaci, dopadům migrace a klimatickým změnám, které silně ovlivňují vývoj neformálních struktur v lokalitách globálního Jihu. Cílem je představení, popsání a porovnání neformálních struktur s oblastmi formálně plánovanými. Na několika vybraných příkladech příspěvek představí pohled na fenomén neformálních struktur a poskytne úvodní perspektivu těchto komunitních uspořádání.

Marie Horňáková, Jan Sýkora, Pavel Frydrych, PŘF UK, Urbánní a regionální laboratoř

Na pohybu záleží: Podobnosti a rozdíly ve vnímání rezidenčního prostředí v průběhu života

Prostředí městských čtvrtí sehraává významnou roli v každodenním životě jejich obyvatel. Lidé si tak vytvářejí různorodé vazby ke svým sousedstvím a jejich jednotlivým atributům. Významným prostředkem utvářejícím a naplňujícím tyto vztahy jsou každodenní rutiny v časoprostoru dané čtvrti. Zároveň se povaha těchto vztahů formuje a transformuje v průběhu života obyvatel a s jejich postupným stárnutím, ale také v kontextu proměny samotného rezidenčního prostředí. Cílem tohoto příspěvku je analyzovat charakter vztahů (povahu funkčních a emocionálních vazeb) obyvatel k jejich rezidenčnímu prostředí, které vyplývají z jejich každodenního prostorového chování. Téma zkoumáme na příkladu dvou dynamicky se proměňujících typů sousedství v Pražském metropolitním regionu a z pohledu dvou skupin obyvatel: starších dětí ze suburbí a starších dospělých z gentrifikujícího se vnitřního města. Studie je založena na kvalitativní analýze polostrukturovaných rozhovorů. Teoreticky je příspěvek zakotven ve více-než-reprezentativním přístupu k životní dráze obyvatel (more-than-representational approach to the life course) (Barron 2021). Ten umožňuje zkoumat, jak jsou domov (sousedství) a současné vazby k němu spoluutvářeny a přetvářeny skrze rozličné individuální, sociální či kulturní faktory působící na různých časových úrovních. Výsledky ukazují, že faktory ovlivňující vnímání sousedství a vazby k němu naplňované skrze různé typy pohybů jsou relativně komplexní a diferencované u obou zkoumaných skupin rezidentů. Obyvatelé na změny v průběhu vlastních životních drah a proměny v sousedství využívají různé adaptační strategie, které vedou ke změnám v jejich prostorovém chování a následně i vztahů ke čtvrti. Obecně lze typy pohybu rozdělit na obligatorní (obligatory) a volitelné (optional).

Dana Hradcová, Michal Synek, FHS UK

Sociální topologie Města v dosahu: Odlehlé regiony, selhávající sítě a veřejné prostory postižení

Vystěhování lidí označených za mentálně postižené z Města do ústavů potvrzuje prostorové efekty postižení. Nedávné události v oblasti městských pobytových služeb zároveň ukazují, že postižení, které postižené lidi umísťuje do izolovaných regionů vzdálených místu jejich

původu, není jedinou verzí postižení, která jejich žitý prostor utváří. „Sociálně,“ píše Annemarie Mol a John Law, „existuje v několika prostorových uspořádáních“. Také postižení, s nímž přicházejí do styku občané Města, má několik verzí a každá z nich jinak ovlivňuje uspořádání prostoru, který obývají.

V existujícím systému městské pobytové péče je postižení objektem regionální povahy – pochází z ostře ohraničeného regionu postiženého těla a jeho řešením je umístění v uzavřených institucích a odlehlých zeměpisných oblastech. Na druhé straně v rámci rodícího se nového systému má postižení prostorové rysy sítě, či, lépe řečeno, prostorové rysy sítě, která selhává.

Musí ale být postižení opravdu jednou z těchto „věcí“ nebo nějakou jejich kombinací? Je buď uzavřeným a odlehlým regionem, a/nebo nedostatkem prospěšných spojení a nebezpečím jejich rozpadu? Náš příspěvek formuluje odpověď na tuto otázku na základě analýzy událostí, které v posledních několika desetiletích ovlivnily oblast městské pobytové péče. Pokusíme se ukázat, že prostor v dosahu Města, do něhož příznivci nového systému chtěli přivést alespoň některé z postižených občanů, nelze definovat ani ne/propustnými hranicemi, ani ne/přítomností podpůrných vztahů. Existují totiž situace, kdy své postižení a postižení našich sousedů nemůžeme nebo nechceme svěřit existujícím regionům postižení ani profesionálním sítím podpory. V těchto situacích se postižení nabízí ke sdílení, nikoli jako univerzální ontologický rys, ale coby konkrétní životní zkušenost. V takových chvílích postižení vytváří veřejné prostory postižení, zhuštěná společenství subjektů/objektů, různě postižených a různě zainteresovaných, otevřená problematizaci a experimentování.

Jakub Hrubý, Kancelář analýz města, Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy

7 charakteristik pohřbívání v Praze

Hřbitovy a metody pohřbívání zemřelých jsou okrajovým tématem městského plánování, přesto se jedná o důležitou a ze své podstaty neopomenutelnou otázku. V Praze dlouhodobě roste počet obyvatel, čemuž se musí přizpůsobovat i infrastruktura pohřebnictví. Tento příspěvek se věnuje sedmi hlavním charakteristikám pohřbívání v Praze. Těmi jsou (1) role hřbitovů ve městě, (2) dostupnost hřbitovů, (3) kapacity hřbitovů, (4) současné způsoby pohřbívání, (5) priority při volbě způsobu pohřbení, (6) alternativní způsoby pohřbívání a (7) rituály spojené se smrtí.

Prezentované výsledky vychází z výsledků projektu Prognóza obyvatel a veřejné vybavenosti 2023, jehož součástí je analýza současného stavu pražského pohřbívání a prognóza jeho budoucího vývoje. Druhým podkladem, ze kterého příspěvek vychází, jsou výsledky sociologického šetření zaměřeného na hřbitovy a pohřbívání v Praze, které proběhlo na podzim roku 2023. Snahou je představit pražské pohřbívání s pomocí statistických i prostorových dat a kvantitativních i kvalitativních sociologických dat reflektujících smýšlení a trendy ve společnosti, která město obývá.

Vladan Klement, Ústav teorie a dějin architektury, FA ČVUT

Solarpunk: utopická kritika moderny

Jak přemýšlet o městě a architektuře ve světě, kterému dominuje moderna, obavy z vývoje techniky a (nejen environmentální) neudržitelnost politického a morálního nastavení? Utopie s názvem solarpunk se vymezuje proti všem těmto aspektům a nabízí originální přístup – pozitivní prospekt budoucnosti. Aby taková budoucnost mohla nastat, musí ale nejdříve teorie identifikovat „chybnou trasu“, po které se podle ní společnost vydala. Solarpunk přináší kromě své vize budoucího spravedlivého světa, který je silně spojen nejen s morálními principy solidarity, udržitelnosti decentralizace, i myšlenku, kterou lze komparovat se současným hnutím „Architectural Uprising“: kritice moderní architektury a snahu vrátit se před slavné „Ornament je zločin.“ Tedy témata, která autor filosoficky diskutoval s nejmladší generací studentů/tek architektury a urbanismu. Příspěvek představí stručný úvod do utopie solarpunku a vysvětlí autorovu analogii s Architectural Uprising. Skrze ni ukáže, jakým směrem by se podle utopie Solarpunku mohlo či mělo ubírat myšlení architektů, urbanistů, ale i krajinářských architektů či designérů.

Lukáš Kopp, Kancelář analýz města, Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy

Praha 15minutová: Co vše je v Praze dostupné

Koncept 15minutového města se rychle stává hodnotícím kritériem pro zajištění udržitelných a lidských měst. Ukazuje se však, že zde chybí propojení mezi teorií a praxí, kdy současné modely 15minutových měst mají pouze omezenou hodnotu pro návrh následných řešení v praxi územního rozvoje a městského plánování. Je Praha 15minutovým městem? Příspěvek představuje inovativní rámec pro hodnocení vybavenosti měst ve vztahu k současnému konceptu 15minutového města a zkoumá možnosti jeho dekompozice pro využití v městském plánování. Původně teoretické koncepty měst krátkých vzdáleností, polyfunkčních a hustě zastavěných měst jsou dnes hojně uplatňovány v praxi urbanismu a městského plánování a současně jsou základními stavebními kameny konceptu 15minutového města. V jejich rámci se velká pozornost zaměřuje na prostorové rozmístění a dostupnost základní veřejné vybavenosti. Současné modely dokážou přesně popsat prostorové deficity veřejné vybavenosti, ale mají pouze omezenou aplikovatelnost, neboť neindikují, zda je deficit dostupnosti veřejné vybavenosti způsobem absencí daného zařízení v území, špatnou prostupností cestní sítě nebo nízkou hustotou zalidnění. Na případové studii hl. m. Prahy nejprve definujeme společnou prostorovou jednotku analýzy; (2) operacionalizujeme koncepty dostupnosti veřejné vybavenosti, hustoty zalidnění a prostupnosti cestní sítě; (3) aplikujeme je na městskou strukturu Prahy a hodnotíme míru naplnění základních složek konceptu 15minutového města formou kompozitního modelu dostupnosti, prostupnosti a hustoty zalidnění. Výsledky ukazují, že (1) pouze omezená část území hl. m. Prahy naplňuje všechny aspekty konceptu 15minutového města; (2) dostupnost základní veřejné vybavenosti je prostorově vysoce diferenciovaná; (3) zlepšení úrovně dostupnosti veřejné vybavenosti je v mnohých územích dosažitelné pouhým zvýšením prostupnosti cestní sítě – při úspoře veřejných statků jinak vynaložených na realizaci dalších objektů veřejné vybavenosti.

Veronika Kotýnková Krotká, Hana Jaurys, Geografický ústav, Masarykova univerzita

Městská hromadná doprava v Brně: Jak uvažovat o její přístupnosti pro cestující se znevýhodněním a respektovat přitom potřeby zaměstnanců a zaměstnankyň (dopravního podniku)?

Veřejná doprava je často nahlížena primárně skrze technický a ekonomický přístup k mobilitě, minimální pozornost je však věnována sociálním aspektům mobility. Výzkumy, které se věnují jejím sociálním aspektům, zkoumají především zkušenosti jejích uživatelů, tedy cestujících, přičemž zkušenosti zaměstnanců často opomíjejí. V kontrastu s pojetím přístupnosti veřejné dopravy jako technického problému v našem příspěvku naopak klademe důraz na lidskou zkušenost a její pestrost v kontextu městské hromadné dopravy. Příspěvek vychází z výzkumu zaměřeného na přístupnost městské hromadné dopravy v Brně pro osoby se smyslovým znevýhodněním – zrakově a sluchově znevýhodněné. V rámci sběru dat byly realizovány semistrukturované rozhovory a focus groups s lidmi se smyslovým znevýhodněním a následovně semistrukturované rozhovory se zaměstnanci Dopravního podniku města Brna. Abychom zohlednili různorodé aspekty městské hromadné dopravy, nahlížíme na ni jako na prostor dvojího typu. Zaprvé městskou hromadnou dopravu chápeme jako specifický druh veřejného prostoru, a zkoumáme proto podmínky její "publicness", tedy přístupnosti pro veřejnost. Zadruhé, ačkoliv výzkum mobility často klade důraz spíše na zlepšení kvality dopravy pro cestující, náš výzkum jej rozšiřuje o zkušenosti zaměstnanců. Zejména na řidiče totiž nejčastěji dopadají nové regulace a proměna provozu, jejichž účelem je zpřístupnění či zkvalitnění hromadné dopravy pro cestující. Zatímco tedy v případě cestujících plní městská hromadná doprava roli specifického typu veřejného prostoru, pro zaměstnance je pracovním prostorem. Tyto dvě perspektivy se spojují skrze analýzu časoprostorového znevýhodnění tvořící potenciálně bariérové či jinak stresující situace v městské hromadné dopravě – a to jak pro jeho uživatele, tak zaměstnance. Příspěvek poukazuje na to, že zvyšování kvality veřejné dopravy vyžaduje komplexní přístup, který respektuje potřeby obou těchto skupin, a navrhuje způsob, jakým je výzkum může zohlednit.

Michaela Kousalová, Geografický ústav, Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity

Město a stres: na hraně časové svobody a chudoby

Ačkoliv život ve městě přináší jeho obyvatelům a uživatelům řadu výhod, jedná se zároveň o zdroj řady stresových situací, jež mohou v některých případech vést až k úzkostem, depresím či jiným nemocem. Tyto situace jsou přitom podmíněny faktory fyzickými, psychickými i sociálními. A vzhledem k tomu, že je v dnešní době kvalita života a well-being obyvatel pro mnoho měst důležitým tématem, je důležité poukazovat na situace, z nichž nižší či vyšší nespokojenost s životem ve městě pramení. A zatímco výzkumy na poli psychogeografie a neurourbanismu nejsou v zahraničí zcela novou záležitostí, v českém prostředí nebyla dosud těmto disciplínám dáвана velká pozornost. Cílem tohoto příspěvku je tedy na datech ze semistrukturovaných rozhovorů s lidmi žijícími a pracujícími na území města Brna poukázat na vztah městského prostoru a stresu. Stres je zde přitom nahlížen jako subjektivně vnímaná reakce na vnější podněty, které způsobují negativní zatížení jedince. Ale i přes všechny individuálně podmíněné okolnosti, městem generované stresové situace mají svůj jasný

časoprostor. Ten je podmíněn nejen denními rytmy spojenými s dojížděkou, ale i bariérovostí městského prostoru či jeho přesyceností vjemy. Rozličné spektrum časoprostorových stresových situací však vede u komunikačních partnerů k balancování mezi časovou svobodou a chudobou. Zatímco městským prostorem podmíněná časová svoboda a s ní spojené situace vedou k poklesu prožívaného stresu, situace, které vedou k časové chudobě, jsou naopak významným stresorem. To, zda bude komunikačními partnery prožívána časová svoboda či chudoba a s ní spojená míra stresu, závisí mimo jiné na volbě dopravního prostředku, ujeté vzdálenosti, ale i interakci s druhými lidmi. Aby tedy bylo možné pochopit, odkud stres v městském prostoru pramení, je nutné sledovat nejen charakter jednotlivých časů a prostorů, ale zejména vztahy, které se v nich odehrávají, a to nejen na individuální úrovni, ale také na té interpersonální.

Kateřina Krebsová, UMPRUM

Alternativní formy architektonické práce: mapování

Co v dnešním světě znamená pracovat jako architekt*ka? A co by to znamenat mohlo a mělo? Výzkum Alternativní formy architektonické práce se zabývá současným autorstvím, pro něž je charakteristické hledání vlastních zadání, namísto tradičního formátu práce pro klienta (ukotven legislativně). Ve svých projektech se zpravidla zaměřují na palčivé environmentální a/nebo sociální problémy současného světa. Jakými způsoby zachytit a zaznamenat práci těchto tvůrců*kyň? Projekt je zpracováván jako umělecký výzkum, a tak využívá experimentální přístupy k bádání i následnému zobrazování informací (např. organizace workshopů, myšlenkové mapy, analýzy pracovních prostředí, grafické diagramy, nebo postupy kritické pedagogiky).

Jako příklad autorka představí svůj projekt s názvem Archeologie architektonické práce, který se zabýval mapováním několika architektonických projektů z evropského kontextu. Výchozím bodem výzkumu byly vždy rozhovory, doplněné o kolektivní kresbu myšlenkových map. Rámec diskuze vždy tvořilo pět tematických okruhů: proměny projektu v čase, externality ovlivňující jeho průběh, práce v kolektivu, teoretická východiska a inspirace a v neposlední řadě financování projektu. Výstupem byly potom graficky zpracované diagramatické mapy (jako přepisy rozhovorů), které byly vystaveny v rámci výstavy The Office for a Non-Precarious Future – české expozice na Bienále architektury v Benátkách v roce 2023.

Petr Kuthan, ÚGNN FF MUNI, Michael Filip Smith, student, Gymnázium Mojžírovo náměstí, Štěpán Kubíček, student, Gymnázium Mojžírovo náměstí

Jazyková konstrukce urbanity v jazykové krajině Kreuzbergu

Témata jako mnohojazyčnost, reklama nebo graffiti ve veřejném prostoru jsou již dlouhou dobu středem zájmu (jazyko)vědkyň a (jazyko)vědců zabývajících se urbánními diskursy. Novější empirické práce o jazykovém place-makingu zkoumají urbánní diskursy za pomoci metod korpusové a diskursivní lingvistiky především kvantitativně a induktivně. Příspěvek vychází nejen z těchto novějších výzkumů, ale i výzkumů tzv. Linguistic Landscapes (LL), které se zabývají spíše textovými singularitami v prostoru, jež reflektují různé politické,

hospodářské a společenské významy. Předmětem zájmu LL je otextování veřejného prostoru, které má formu různých autorizovaně či neautorizovaně umístěných nápisů. Typickými tématy, která sociálně konstruuji prostor samotný, jsou pak např. vztahy mezi menšinami, s tím spojená mnohojazyčnost či různé jazykové ideologie. Města jsou v tomto pojetí objekty „performativních míst protestu“ (Warnke 2013) a urbanita jako taková je výzkumně uchopitelná právě na základě textů přítomných v urbánním prostoru.

Příspěvek se zabývá především následujícími výzkumnými otázkami: (1) Jakou formu má jazyková konstrukce urbanity v jazykových krajinách Kreuzbergu? (2) Dají se v těchto krajinách pozorovat jazykové reference na tzv. ne(-)lidskost urbánního prostoru? (3) Jakou funkci tyto případné reference mají vzhledem k urbanitě samotné? Tyto otázky zodpoví na základě výsledků lingvisticky etnografického šetření ve zmíněné berlínské městské části v dubnu 2024, jež bude mít formu aplikovaně lingvistického výzkumu stojícího na principech tzv. citizen science – na všech fázích výzkumu se budou podílet i dva studující z Gymnázia Mojžírovo náměstí v Brně.

Terezie Lokšová, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

Sféry možného: participace na pozvání a prostor pro 'nenápadné inovace'

S organizovaným zapojováním místních obyvatel do městského rozvoje a správy se leckdy pojí zobečněná naděje, že podporuje sociální kohezi nebo zprostředkovává cenné lokální vědění – a tak pomáhá reagovat na lokální projevy globálních výzev a krizí. Charakter vztahu mezi formalizovanou participací, expertními postupy, rozpoznávanými a zahrnutými každodenními praktikami a věděním místních obyvatel se ale v čase výrazně mění.

Pohled na více než třicet let těchto vztahů v českých městech skrze polo-strukturované rozhovory s experty (architektkami, plánovači, konzultanty, facilitátorkami) a obsahovou analýzu médií (1989-2022) ukazuje, jak se chápání lokálního vědění a praktik i toho, na čem v rámci participativní praxe záleží, co je důležité a možné, rozvíjelo a proměňovalo: legislativní a architektonické diskuze z raných 90.let postupně překryl důraz na demokratizaci společnosti a realizaci menších projektů v rámci veřejných prostranství. Od tohoto budování kompetencí obyvatel a kapacity veřejného sektoru vrcholícího okolo 2008 se pak důraz postupně přesunul k projektovému managementu a uzavřel do soukromého know-how. Tento vývoj navíc různě ovlivňovaly přístupy inspirované zkušeností ze západních měst.

V prezentaci ukážu, jak tato geneze současných praktik ovlivnila rozpoznávání a zapojování místních hlasů. Pokusím se tak rozšířit prostor pro rozpoznávání každodenních zkušeností a potenciálních přítomných ‚nenápadných inovací‘, (Ferenčuhová, návrh projektu, <https://cescame.soc.cas.cz>), které mohou také přispívat k městské rezilienci a představovat tak doplněk nebo protiváhu formálnějšími participativními procesům.

Klíčová slova: organizovaná participace, policy mobility, expertíza, nenápadné inovace

Barbora Lungová, FaVU VUT v Brně; Iva Balcaříková, FaVU VUT v Brně, Kateřina Konvalinová, FaVU VUT v Brně, Hana Drštičková, Institut sociologických studií, Fakulta sociálních věd UK; Anastasia Blochina, bez afilice; Polina Davydenko, FaVU VUT v Brně

Partyzánky s motyčkou: spontánní zahradničení ve veřejném prostoru

Projekt Partyzánky s motyčkou mapuje formy a podoby užívání a intervencí do otevřeného veřejného prostoru prostřednictvím zahradničení. V rámci sociologického výzkumu bylo cílem bylo zjistit motivace, zahradnické metody, a vztah informansta k místu zahradničení; část uměleckého výzkumu se zaměřovala na vynalézání metaforických formátů zahradničení, které ukazují neobvyklá místa, způsoby, a zaužívaného chápání pojetí zahradnicých činností, stejně jako ustálené představy zahrad. Kombinovaly se metody uměleckého výzkumu (vizuální, audio dokumentace, vytváření artefaktu na základě konkrétního souboru informací a předpokladů) a metody sociologické (kvalitativní výzkum - diskurzivní analýza facebookové skupiny Pouliční zahradníci nejen z Brna - střed a rozhovory se zahradnictvem). Výsledným formátem je interaktivní audioprůvodce s dvanácti zastaveními po Brně, která kromě textových komentářů obsahuje také zvukovou krajinu a píseň.

Barbora Lungová (koordinátorka), FaVU VUT v Brně, Jaroslav Sedlák, FA VUT v Brně, Radmila Fingerová, ČVUT, Barbora Duží, AV ČR, Michaela Pixová, BOKU Vienna, Kristien Ring, TU Braunschweig

Kulatý stůl: Panelová diskuse o pohledu na městské zemědělství z pohledu urbanismu, sociální geografie a dalších oborů

Cílem kulatého stolu bude propojit perspektivy oborů urbanismu, sociální a environmentální geografie, a případně současného umění směrem k otázce městského zemědělství a samozásobitelství. Jak pohlíží na tento fenomén urbanismus, bere ho v potaz, pracuje s ním? Promítají se úvahy o městském zemědělství do strategického plánování? Jaká je praxe u nás a v zahraničí? Jaké přínosy spatřuje v městském zemědělství sociální a environmentální geografie? Co v tomto ohledu mohou nabídnout umělci a umělkyně?

Magdalena Maceková, Nadace Partnerství

Z čeho vyrůstá ekologická architektura? Postřehy z let 2013 a 2023

Udržitelnost ve výstavbě, zelené stavění, uhlíková neutralita budov nebo také ekologické domy – to jsou v současnosti často skloňovaná slovní spojení. Jak daleko je od slov a výpočtů ke skutečnosti? Staví se domy s ohledem na okolní prostředí a požadavky na snížení zátěže přírodního prostředí? Co představuje hlavní motivace a překážky takových snah?

Příspěvek představí hlavní body výzkumu architektů, stavařů a zadavatelů budov, který proběhl jako podklad pro projekt LIFE ClimArchBase. Navazuje na disertační práci autorky o motivacích drobných stavitelů, která byla obhájena v roce 2013. V té době byla ekologická architektura tématem především soukromých stavitelů, týkala se převážně rodinných domů a

pohybovala se na okraji proudu uznávaného odborníky na architekturu. Posun v chápání významu udržitelné architektury nastal. Stávají se požadavky na udržitelnost budov mainstreamem? Díky změně legislativy a dalším formálním požadavkům se tématem udržitelnosti musí zabývat většina architektů. Úspory energie představují hlavní téma, podpořené také zvyšujícími cenami za energie. Objevují se snahy o snížení nároků na další zdroje – stavební materiály i vodu. Znovu se objevují širší témata spojená s efektivním urbanistickým plánováním.

Přesto řada architektů pracuje bez snahy o změnu uvažování. Dotační podmínky ovlivňují především veřejné investice a evropská taxonomie vytváří tlak na velké investory. Nejde však jen o formální vlivy, ale především o postoj architektů jako tvůrců ve vztahu k etickým hodnotám. Do chybějící debaty se propisuje i generační změna pohledu, kdy mladí architekti považují environmentální hlediska za běžnou součást kvality návrhu.

Jan Malý Blažek, Tomáš Hoření Samec, Petr Kodenko Kubala, Václav Orcígr

Zavádění participativního bydlení v České republice: přísliby narážející na setrvačnost systému bydlení?

V mnoha evropských zemích došlo v posledních 20 letech k oživení zájmu o participativní a komunitně orientované bydlení mimo jiné v reakci na rostoucí finanční nedostupnost a ekologickou neudržitelnost současné bytové výstavby a praxe. V českém kontextu také v posledních letech sledujeme rostoucí zájem o překročení zavedené praxe i diskurzu formující systém založený na soukromém vlastnickém a nájemním bydlení. Státní správa i samospráva začaly formulovat a realizovat nové politiky bydlení zaměřené na rozvoj bydlení obecního a (částečně zatím rétorickou) podporu dalších forem jako bydlení družstevního. V příspěvku se zaměříme na reflexi terénního výzkumu založeného na čtrnácti participativních workshopech v pěti českých městech se zájemci*zájemkyněmi o participativní bydlení, explorativním dotazníkovém šetření i etnografické zkušenosti z výzkumného projektu zaměřeného na zkoumání možností a limitů rozvoje participativních forem bydlení v České republice. Konkrétně se zaměříme právě na diskurzivní i praktické projevy posunů v zavedených politikách bydlení, tak na projevy „setrvačnosti“ v hodnocení zainteresovaných aktérů (zájemkyň a zájemců, politiků atd.) - tedy projevy opatrnosti, nedůvěry či skepse k zavádění nového prvku do systému, který zároveň evidentně funkčně selhává.

Kateřina Nedbálková, Katarína Azzamová, FSS MU

Kdo sedí v krabíčce, ten má moc

Na základě rozhovorů s různými účastníky silničního provozu, laiky i experty, se zaměřuji na roli viny při vysvětlování dopravních nehod. Stát se kompetentním aktérem v oblasti automobilismu není zdaleka jen záležitostí explicitního poučení a vědomého uvažování. Být „účastníkem provozu“ předpokládá osvojování si řady senzomotorických dovedností, percepčních schémat a tělesných technik (habitus). V příspěvku se zaměřím na to, jak lidé habituálně normalizují automobilismus jako nevyhnutelný a samozřejmý, přestože tato oblast obsahuje silné prvky nebezpečí, rizika a násilí. Mám za to, že individualizovaná vina je jedním

z hlavních mechanismů racionalizace nehod, a vysvětlují, jak je tento proces strukturován mocí, autoritou a nerovností.

Blanka Nyklová, Sociologický ústav AV ČR

Moderní město a malý hmyzožravec

Animovanou postavičku Krtka vystavil ne(-)lidskému městu její tvůrce Zdeněk Miler nejvýrazněji v krátkometrážních filmech Krtka a autíčko (1963) a Krtka ve městě (1982). Byť se jejich děj v mnohém podobá, vyznění vztahu mezi městem a přírodou je diametrálně odlišné, což ukazuje i posuny ve vnímání technologického vývoje a obavy z jeho dopadů na životní prostředí. V příspěvku rozebírám a porovnávám oba filmy, které mi slouží jako zdroje pro studium způsobů zobrazování modernity obecně a technologií jako jejich konkretizací. V obou příbězích, kdy se Krtka vyskytuje ve městě, hraje hlavní roli technologie, která odkazuje k dobovému snění o pokroku, budoucnosti a roli, již technologie mají / mohou hrát při budování města a v rámci každodenního městského života. V obou případech se protínají nejen město a technologie, ale také technologie a urbánní domov na straně jedné a moderní, technologické, lidské s přírodním a ne-lidským. Je to právě pohled, toužení, snění a konání malého hmyzožravce, co nejen posouvá děj příběhů kupředu, ale co také umožňuje technologii vztáhnout k městu a domovu, nahlédnout možné dopady technologizace města jako nadosobního a v případě pozdějšího z obou filmů také ne-lidského prostředí, kde se – když ne přímo lidem, tak alespoň ne-lidským obyvatelům – i díky technologizaci prostředí nejlépe příliš dobře. Je to důsledek technologií samotných, nebo způsobů jejich použití? Je to výsledek přehlížení jiného než lidského života, nebo neschopnost vymezit mu místa v technologické modernitě města (dobové) budoucnosti? A co na technologii, město a život v něm malý hmyzožravec? Na tyto otázky se pokusím odpovědět na základě mého dlouhodobého zájmu o zobrazování technologie a příslibů, jež se s ní pojí, v dětských pořadech. Ukáží zároveň, že i takovýto zdánlivě marginální zájem může otevírat nové cesty k porozumění důsledkům technologizace každodenního městského života.

Robert Osman, Eva Kašparová, Geografický ústav, Masarykova univerzita

Odlíšné způsoby chrononormalizace městského těla a mysli

Od vydání článku Margaret Price v roce 2015, který argumentoval pro spojení „body“ a „mind“ do společného „bodymind“, začal v oblasti studií postižení poměrně nekriticky převažovat tento termín. Příspěvek reaguje na tuto situaci. Zajisté nechceme zpochybňovat důležitost spojení „bodymind“ pro celou řadu výzkumných otázek a výzkumných témat. Chceme reagovat na jeho postupné vyprazdňování a nekritické používání v případech, kdy k tomu není důvod. Na empirické rovině tak představíme strategie lidí s postižením, které používají při vyrovnávání se s časovými nároky při svých každodenních aktivitách. Pomocí konceptu chrononormativity (Freeman 2010), který popisuje časové normativy společnosti a důsledky jejich (ne)dodržování, ukážeme, že jsou používány dva druhy strategií, jak dosahovat souladu s časovými normami. První z nich jsou strategie používané pro chrononormalizaci těla a druhé pro chrononormalizaci mysli. Při analýze těchto strategií se ukazuje, že je výrazně snazší chrononormalizovat náš mentální čas a výrazně hůře se nám chrononormalizuje čas našeho

fyzického těla. A díky této nestejně chrononormalizaci těla a myslí pak chrononormativita obsahuje body/mind hranici, která je z mnoha důvodů problematická, ale chrononormativitou stále udržovaná.

Robert Osman, Ondřej Šerý, Geografický ústav, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita

Zombie přístupnost: jak se vyjednává přístupnost po socialismu

V literatuře se objevují nejrůznější konceptualizace, které se snaží pojmenovat, s jakými nástrahami se potýkají levicové politiky v postsocialistickém urbánním prostředí. Můžeme se tak setkat například s koncepty jako je „zombie socialism“ (Chelcea, Druță 2016) nebo „caricaturing socialism“ (Krivý 2022), které ukazují, jak obtížné je systematicky ustavovat levicová témata v postsocialistickém prostoru a naopak jak je velice jednoduché je delegitimizovat. Mezi nejčastější témata, na nichž je zombie socialismus popisován, patří veřejné politiky bydlení, politiky veřejného prostoru, politiky sociálních služeb nebo politiky veřejné dopravy. Jedná se o politiky, které jsou asociované s obdobím socialismu a kvůli této asociaci si s sebou nesou zátěž jako něco nefunkční a překonané. Politiky přístupnosti mají v postsocialistickém prostoru jinou historii a nesou tak jinou historickou zátěž. Přesto se v tomto příspěvku chceme pokusit ukázat, že řadu těžkostí sdílejí s politikami se socialistickou minulostí a chceme nabídnout zombie přístupnost jako způsob, jak uchopit v současnosti deklarované, ale přesto nerealizované zpřístupňování českých měst. Na několika konkrétních příkladech vytváření „nepřístupnosti“ ukážeme, jak při vyjednávání o podobě veřejného prostoru vítězí nad principy přístupnosti tu ochrana veřejné soutěže, tu automobilová doprava, tu reklama ...

Martin Ouředníček, Univerzita Karlova, Martin Šimon, Sociologický ústav AV ČR

Narůstající segregace profesních skupin v Pražské metropolitní oblasti

Literatura o post-socialistických městech ukazuje na mnoha příkladech relativně nízké míry segregace v transformačním období. V současnosti jsou v Evropě postupně k dispozici výsledky populačních cenzů sebraných kolem roku 2020, které umožňují detailní kvantitativní měření na úrovni částí metropolitních regionů. Cílem příspěvku je porovnání indexů dissimilarity profesních skupin ISCO s využitím dat dvou intercensálních období 2001–2011 a 2011–2021 pro sídla Pražské metropolitní oblasti a vysvětlení mechanismů proměn prostorových vzorců rozmístění těchto skupin. Data budou následně sloužit k mezinárodnímu srovnání vývoje indexů segregace vybraných evropských měst s využitím jednotné metodiky měření segregace. V předkládaném příspěvku se budeme věnovat samostatně případové studii Prahy a hlavním trendům ve vývoji segregace profesních skupin s využitím základních sídelních jednotek. Ve studii byly měřeny indexy dissimilarity pro všech devět kategorií ISCO ve vzájemné matici a pro všechny tři časové řezy posledních populačních cenzů (2001, 2011 a 2021). Zároveň byly změřeny také nárůsty nebo poklesy indexů mezi jednotlivými lety. Hlavním závěrem z porovnání obou decenií je významně odlišný vývoj v obou obdobích. Zatímco v prvním (transformačním) období se rozdíl v lokalizaci bydlení profesních skupin snižovaly, druhé (posttransformační) období je charakteristické relativně progresivním

nárůstem prostorové segregace. Autoři se pokusí tyto dvě fáze ve vývoji segregace v hlavním městě a jeho zázemí vysvětlit s využitím konceptu gentrifikace a jeho postupných stádií od sociálního mixu směrem k displacementu a nárůstu prostorových diferenciací v metropolitní oblasti.

Michaela Pixová, Christina Plank, Institute for Development Research, Department of Sustainable Agricultural Systems, University of Natural Resources and Life Sciences, Vienna

Městská správa potravin bez lokálních producentů: chybějící vazby mezi českými postsocialistickými městy a městskými potravinovými alternativami

Potraviny v městském kontextu získávají v současném kontextu polykrize na stále větším významu. Městské potravinové politiky se staly novým fenoménem také v Česku, kde potravinové alternativy k současnému potravinovému režimu ve městech prosazují potravinová hnutí, ale mají také podobu tradičního samozásobitelství. Zajímá nás proto podoba městské správy potravin v Praze a Brně na základě vztahů mezi magistráty a aktéry v oblasti městských potravinových alternativ. Tvrdíme, že upřednostňování jen těch aspektů transformace místního potravinového systému, které jsou kompatibilní se status quo, je nesystémové a nasvědčuje fragmentaci městských potravinových alternativ podle různých úrovní sociálního kapitálu a radikality. Městské potravinové alternativy konceptualizujeme jako způsoby výroby a spotřeby založené na hodnotách a zaměřujeme se na hodnoty, kterými se městská správa potravin řídí v souhrě s participací aktérů městských potravinových alternativ a teritorialitou. Naše analýza odhaluje, že hodnotám, na nichž se zakládají progresivní potravinové politiky těchto dvou měst, neodpovídá realita v praxi. Navrhujeme čtyři typy vztahů mezi magistráty zkoumaných měst a různými aspekty transformace místního potravinového systému. Podporovány jsou aspekty, které jsou v souladu se status quo, jako je omezování plýtvání potravinami a komunitní zahradičení, zatímco aspekty, které vyžadují zásadní změny v samosprávě, např. v oblasti veřejných zakázek, krátkých dodavatelských řetězců nebo v ochraně obdělávatelné půdy a podpoře samozásobitelství, jsou ignorovány, ohrožovány, nebo jsou nanejvýš testovány coby součást ochrany biodiverzity. Šance takové správy na úspěšnou transformaci místního potravinového systému jsou nízké, ale lze je zvýšit posílením sociálního kapitálu a koaliční spoluprací mezi městskými potravinovými alternativami.

Klíčová slova: městská správa potravin, městské potravinové alternativy, sociální kapitál, transformace místního potravinového systému, samozásobitelství

Hana Porkertová, Mendelova univerzita v Brně, Pavel Doboš, Masarykova univerzita

Za hranicemi pointilismu: Orientační body v asamblážích zrakového postižení

Orientační body poskytují nevidomým lidem klíčové informace o prostoru, a existující literatura je kategorizuje a popisuje jejich funkce. Tyto studie však stále vycházejí z geografické logiky pointilismu, která považuje body za fixní a stabilní entity. Díky využití konceptů z filozofie Gillesa Deleuze a Félixé Guattariho a rozhovorů a go-along rozhovorů s lidmi se zrakovým postižením tento pointilismus vyvrácíme, aniž bychom zpochybňovali důležitost záchytných bodů a jejich prostorové stability pro orientaci nevidomých lidí v městském prostoru. Objasnujeme, že orientační body je třeba aktualizovat skrze afirmativní tělesné procesy v komplexních asamblážích, čímž zpochybňujeme jejich zdánlivě odtělesněnou a statickou povahu. Zkoumáme tak různorodé orientační body propletené s rozmanitými asamblážemi a zabýváme se i situacemi, ve kterých nedošlo k sestavení příhodné asambláže, a tudíž ani k aktualizaci orientačních bodů. Tím se příspěvek odklání od pojmání bodů jako podstatných jmen a představuje je ve slovesných termínech, čímž skloubí stabilitu s dynamikou.

Martina Portyková, Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy

Co vyplývá ze studií využití území pro plánování města

Pracovat v území v roli investora a projektanta, který navrhuje změny způsobu využití území, anebo v roli úředníka, který povoluje realizace změn v území, není možné bez znalosti fungování města.

Příspěvek předkládá přehled výběru mezinárodních studií a projektů, které se zabývají tématem činností lidí v území a využití území v posledních 50 letech. Zaměříme se na to, jakým způsobem se studie a analýzy využívají v praxi při navrhování měst, posuzování návrhů a vyhodnocování změn v území. Jak vede detailní znalost města pomocí výstupů z analýz k budování udržitelného města, města krátkých vzdáleností, města, kde lidé mohou žít kvalitní život?

V zorném úhlu mnoha měst je nyní kvalita života jeho obyvatel a mnohdy deklarovaná ambice budování 15ti minutového města – města krátkých vzdáleností anebo budování rozmanitých území – čtvrtí se smíšeným využitím. Aby bylo možné naplňovat takovou vizi, je nezbytné mít kvalitní data o území a také analýzy s relevantními výstupními hodnotami, které zahrnují kromě rozmanitosti druhů využití také data o obyvatelích o struktuře a hustotě zástavby anebo hustotě uliční sítě a korelace mezi nimi.

Pomocí analytických metod je možné ve městech vyhledat místa, která mají nyní deficity různých využití a nenabízejí obyvatelům potřebné služby a vybavenost. Tato místa znamenají vlastně potenciál pro město, místa pro nové dobře cílené investice, které povedou k budování udržitelného města a ke spokojenosti jeho obyvatel.

Ukážeme, jak tato data pomáhají v různých městech a také jak inspirují nás pro analytickou činnost pro Prahu. Představíme, jak nás řešerše mezinárodních studií a zahraniční dlouholeté zkušenosti ovlivnily při přípravě územně plánovacích podkladů pro Prahu. Tyto podklady

mohou vést ke kvalitní koordinaci projektové a navazující realizační činnosti v území, k úspoře investic do kvalitní a potřebné infrastruktury, a k úspěšnému rozvoji kvalitního města.

Lucie Pospíšilová, Přírodovědecká fakulta UK, Hana Porkertová, Ústav práva a humanitních věd, Mendelova univerzita v Brně, Robert Osman, Geografický ústav, Masarykova univerzita

Nevidomost a temporalita prostorových schopností

Příspěvek přispívá k diskuzi o vztahu postižení a (městského) prostoru, resp. o vztahu nevidomosti a (městského) prostoru. Konkrétně reaguje na spojování nevidomosti se sníženými nebo nedostatečnými prostorovými schopnostmi, které je sice dnes už v odborné literatuře kritizováno, nicméně ve společnosti stále přítomno. Příspěvek se proto zaměřuje na způsoby, jakými nevidomí lidé mluví o (svých) prostorových schopnostech, jakými je demonstrují a jak je toto mluvení a předvádění propojeno s temporalitou.

Výzkum vychází ze 14 rozhovorů „v sedě“, 13 „go-along“ rozhovorů s nevidomými lidmi žijícími v metropolitních oblastech Prahy a Brna a 13 reflexí tazatelů a tazatelek zpracovaných po „go-along“ rozhovorech. V rozhovorech se objevovaly především tyto prostorové schopnosti: schopnost samostatně se pohybovat, chodit rovně, chodit bez bílé hole nebo vodícího psa, odhadovat úhly a vzdálenosti, rychle se učit nové trasy, dobře se v prostoru orientovat, pracovat s mapou a technologiemi či navigovat jiné lidi. Výsledky ukazují, jak některé způsoby performance prostorových schopností spojených s nevidomostí konstituují a stabilizují normy prostorového pohybu založeném na vizualitě tím, že se snaží udržet koherenci a linearitu těchto schopností. „Tělesná schopnost“ (able-bodiedness) je charakterizována linearitou, předvídatelností a plynulostí, zatímco postižení se vyznačuje přerušováními, nepravidelnostmi a potížemi (Kafer, 2013). Snaha předvést tuto linearitu tak reprodukuje stávající diskurz o nevidomosti a prostorových schopnostech a uzavírá se jeho kritické reflexi. Vracení se na místa v průběhu výzkumu, tápání a snaha společně porozumět tomu, co a proč naši komunikační partneři právě udělali, mají naopak schopnost tyto diskurzy nabourávat. Příspěvek tedy upozorňuje na onu reprodukci, ale zároveň zdůrazňuje potenciál pro alternativní přístupy a možnou subverzi normativních pravidel týkajících se prostorového pohybu. Zároveň diskutuje možný genderový rozměr tohoto procesu.

Katarína Rišová, Geografický ústav SAV, v.v.i.

Dopravné skúsenosti suburbánných matiek: čo ešte nevieme?

Príspevok analyzuje doterajšie poznatky z oblasti dopravných skúseností matiek žijúcich v suburbiách. Matky obývajúce suburbánný priestor čelia nielen obmedzeniam vyplývajúcim z ich rodových rolí, ale aj dopravným obmedzeniam charakteristickým pre tento typ sídelnej štruktúry. Život v suburbiách sa ale líši naprieč regiónmi sveta a mení sa aj v čase pod vplyvom spoločenských zmien. Autorka v príspevku poskytne kritickú analýzu doterajšieho svetového výskumu dopravných skúseností suburbánných matiek, odhalí jeho limity a poskytne návrhy pre jeho budúce smerovanie v stredoeurópskom priestore.

Jaroslav Sedlák

Postsocialismus bez použití RIA nástroje

Od 60. let 20. století se v západní Evropě intenzivně snažili o regulaci umístění velkých obchodních center a zmírnit jejich dopad na existující městská centra (RIA = retail impact assessment). Naopak ve východní Evropě (východní blok) probíhala regulace obchodních kapacit centrálním plánováním. Tento příspěvek se zabývá porovnáním dvou měst, Brna a Kišiněva. Konkrétně se zaměřuje na nové městské části budované od 60. let 20. století a jejich proměnu v období postsocialismu, přičemž srovnává urbanistický vývoj a spontánní mutace původních sídlišť.

Brno představuje "východní" přístup k umístování obchodních center ve městě, který však dodržuje pravidla volného trhu a územní plán. Tento fakt a poměrně stabilní prostředí nalákalo brzy po změně politického systému do Brna nadnárodní korporace a spontánní urbanismus i přeměna monofunkčních domů na sídlišťích stagnuje a postupně mizí.

Kišiněv představuje podobnou situaci, avšak s nestabilní ekonomikou a nedodržováním územního plánu. Od roku 1991 se Kišiněv rozvíjel bez funkční strategie a kontroly, až v roce 2001 vznikla první urbanistická strategie města. Územní plán byl kompletně dokončen a schválen až v roce 2007, s některými dodatky v roce 2008. První nadnárodní řetězec - Kaufland - přišel až v roce 2022.

Příspěvek se zabývá proměnami sídlišť v souvislosti s uvolněním a potenciálu pro město v ilegálních přístavbách a "obstavbách". Živelnost města se stala základem pro nový územní plán, který respektuje privatizaci veřejného prostoru a legalizuje spontánně vzniklé změny. To vše vedlo k vzniku obchodních ulic a snížení závislosti na samotném centru města s pozitivním vlivem na místní život i mobilitu.

Carolina Sidon, metodička a lektorka Muzea Říčany, členka spolku Města přátelské dětem

Dobrodružná hra ve městě. Adventure playground - hřiště, které staví samy děti

Za první prostor navržený dle konceptu „Adventure playground“ je považováno hřiště Skrammellegepladsen, které vzniklo v dánském městě Emdrup již v roce 1942. Tehdejší zaměstnanec John Bertelsen popsal „Adventure playground“ a jeho důležitost v městském prostředí velmi trefně. Volný překlad jeho citace zní následovně: „Adventure playground“ je pokus, jak dopřát městským dětem to, co ztratily s tím, jak ve městě stále více ubývá prostoru pro dětskou hru a fantazii. Na stavenišťe mají přístup pouze povolané osoby, stromy, po kterých by bylo možné lézt a hrát si na Tarzana, chybí. Okolí nádraží a další veřejné prostory, které byly dříve dějištěm velkých dětských bitev a různorodých dobrodružství, už dávno neexistují. Ne, není to lehké být dítětem ve městě, když vás žene touha stát se jeskynním mužem nebo lovcem.” (zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Emdrup_Junk_Playground)

Koncept Adventure playground existuje v zahraničí jako zcela běžná forma prostoru pro dobrodružnou hru ve městě. V ČR stále čekáme na založení prvního hřiště tohoto typu.

Koncept „Adventure playground“ pracuje s myšlenkou, že inspirativní prostor pro dětskou hru by neměl být nikdy zcela hotový. Měl by umožňovat neustálý vývoj a změnu a jeho hlavními tvůrci by neměl být nikdo jiný, než samy děti. Nezapomínejme při rozvoji a rychlém růstu měst na místa, kde si děti mohou hrát tvořivě a jinak, než jen u houpaček a na pískovišti. I současným městům sluší „kousek“ divočiny na hraní. Hřiště, které nabízí dobrodružství a volný prostor pro zlobení a hru s nepořádkem.

Příspěvek přiblíží základní charakteristiky hřiště, jeho fungování, přínosy pro děti a představí hlavní argumenty pro jeho implementaci do českého prostředí s ohledem na jeho sociální aspekty, fyzický zdravý rozvoj dětí, wellbeingu a kreativní hry. Bude vycházet z aktuální debaty kulatého stolu s odborníky, který proběhl na podzim 2023 v rámci konference Architektura dětem, pořádané na ČVUT v Praze.

Ivana Siglová, Platforma pro sociální bydlení, Eliška Černá, Ostravská univerzita, Štěpán Ripka, Platforma pro sociální bydlení

Dosledování dopadů projektu Housing First pro rodiny s dětmi v Brně

Projekt Rapid Re-Housing v letech 2016 až 2018 poprvé pilotně vyzkoušel pro Českou republiku v té době nový koncept Housing First na cílové skupině 50 rodin s dětmi. Rodinám byly pronajaty městské byty v Brně a byla jim následně poskytována intenzivní podpora při zabydlování. Podporu zajišťovala organizace IQ Roma Servis. Součástí pilotního projektu bylo také ověření dopadů projektu formou dopadové evaluace po 6 a 12 měsících od nastěhování využívající metodu randomizovaného kontrolovaného experimentu (RCT), který pracuje s intervenční a kontrolní skupinou a obě skupiny porovnává. Z 50 intervenčních rodin si 48 po 12 měsících udrželo poskytnuté městské bydlení a evaluace dále prokázala pozitivní dopady na stabilitu a kvalitu bydlení, jistotu pečujících osob v bydlení, psychosociální stres, zdravotní stav rodičů i dětí a jejich spánek a na institucionalizaci dětí. Současné šetření sledovalo dopady intervence po 5 letech rovněž za využití metody RCT a dále za pomoci analýzy administrativních dat relevantních institucí. Podobné kvantitativní měření dopadů intervence formou Housing First ve střednědobém horizontu je v České republice ojedinělé a přínosné také pro mezinárodní debatu, neboť i v zahraničí se studie hodnotící dopady v takovém časovém horizontu vydávají poměrně zřídka a často s cílovou skupinou jednotlivců, nikoliv rodin s dětmi. V rámci výzkumu byly provedeny rozsáhlé strukturované rozhovory s 85 rodinami z kontrolní skupiny a 46 rodinami z intervenční skupiny. Na základě výsledků rozhovorů byly vytvořeny a porovnávány průměry, případně relativní hodnoty jednotlivých skupin. Zároveň bylo provedeno porovnání výsledků s výsledky po 12 měsících. Po doplnění o administrativní data byly tam, kde to bylo možné, vytvořeny časové řady a byla provedena regresní analýza.

Tamara Spalajković, FaVU VUT

Případová studie Planýrky v Brně: Imaginace jako cesta k spravedlivějším prostorovým politikám

Případová studie Planýrky v Brně mapuje prolínání antropogenního tlaku a více-než-lidské plasticity skrze vývoj lokality. Imaginace se v rámci projektu používá ke zpochybnění oficiálních narativů týkající se lokality a k osvětlení potenciálu mezidruhového spolužití.

Planýrka je dlouhodobě ovlivněna urbanizací, investorskými projekty, složitými vlastnickými vztahy a geomorfologickými charakteristikami, to vše spoluutváří unikátní a odolné vícedruhové prostředí. Zatímco vědci opakovaně trvají na tom, že by lokalita měla být chráněna, ze strany vedení města Brna se pořád projevuje zájem o komerční nebo infrastrukturální vývoj lokality. Vzácnost lokality je vícevrstevnatá, skrze biologické hodnocení provedeno od srpna do prosince 2023 bylo zjištěno 39 ochranných cenných druhů.

Současné územní plánování v Brně nezahrnuje do svých rozhodnutí jiné než lidské druhy, a to ani v případě, že tato rozhodnutí přímo ovlivňují jejich životní podmínky. Proto se umělecký výzkum "Případová studie Planýrky v Brně: Imaginace jako cesta k spravedlivějším prostorovým politikám" prostřednictvím spekulativní imaginace snaží hledat alternativní perspektivy a přístupy vyprávění, kteří se zaměří na potenciál mezidruhového spolužití na lokalitě, s cílem ovlivnit územně-plánovací procesy. Výzkum čerpá z filozofických a ontologických rámců posthumanismu, konkrétně prací Donny Haraway nebo Anny Tsing, které tvrdí, že se člověk v každém okamžiku na tvorbě reality podílí s ne-lidskými aktéry. Posthumanistické myšlení inspirovalo také oblast Více-než-lidského environmentálního plánování, která převádí tento filozofický přístup do plánovacích procesů.

Stejně tak se tento projekt snaží vyjádřit existující vícedruhové soužití tím, že identifikuje a zahrne další zúčastněné strany, které, přestože jsou neustále přehlíženy, spoluvytvářejí své prostředí a přispívají k celkovému zdraví ekosystému.

Jan Sýkora, Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy

Airbnb v Praze: pandemická ne(-)proměna, přítomnost a budoucnost

Krátkodobá ubytování přes platformu Airbnb jsou globálně rozšířeným fenoménem. Výrazně nicméně dopadají na lokální fyzické a sociální prostředí měst a ovlivňují kvalitu života místních obyvatel. V určitém kontextu může Airbnb působit pozitivně, avšak většina jeho konsekvencí je spíše negativních. Mezi problematické aspekty patří nastavení vhodné legislativy vyvažující efektivní regulaci a správu Airbnb s různými dopady na město a jeho uživatele. Příspěvek představuje nově vzniklou studii Airbnb v Praze: Analýza stavu a vývoje v letech 2018 až 2023. Zaměřuje se na dvě hlavní témata. První analyzuje současný stav Airbnb v Praze s cílem objasnit, jak se jeho charakter proměnil s pandemií covid-19. Pandemie výrazně utlumila celkový objem nabídky Airbnb, ale charakteristiky s potenciálně nejzávažnějšími dopady na město zůstávají nezměněny nebo se dokonce zintenzivňují. Především posiluje povaha Airbnb jako čistě komerční aktivity s koncentrací nabídky do rukou stále menšího počtu provozovatelů a dominancí pronájmů celých bytů. Druhé téma příspěvku se věnuje problematice legislativy Airbnb. Cílem je představit, jaká legislativní opatření v současnosti

Airbnb v Praze ovlivňují, a jaké návrhy budoucí zákonných úprav se nyní diskutují. V Česku neexistuje legislativa specificky zaměřená na sektor krátkodobých pronájmů. Platné zákony nicméně nastavují široký rámec povinností pro provozovatele Airbnb, kteří vykonávají podnikatelskou činnost poskytování ubytovacích služeb. Problematickým aspektem regulace Airbnb tedy není primárně nevyhovující legislativa, ale spíše nedostatečná vymahatelnost existujících pravidel, která souvisí s nedostatkem dostupných informací o jednotlivých pronájmech.

Adéla Šoborová, Ústav památkové péče, FA VUT v Brně, Martin Žák, Ateliér environmentu, FaVU v Brně

Možnosti a význam výsadby jedlé vegetace v urbanizovaném prostředí

Vegetační vrstva tvoří nedílnou součást urbanizovaného prostoru. V organismu města zastává nesčetné množství funkcí (rekreační, hygienické, pohledové, biokoridory, atd.). Dřeviny a rostliny zlepšují fyzikálně-psychologické prostředí města (prašnost, zadržování vody, stínění, přirozené ochlazování).

Zelená infrastruktura hraje velkou roli při územním plánování i navrhování jednotlivých částí. Existují strategie, regulace i doporučení na různých úrovních od nadnárodních (Natura 2000), přes krajinné, městské až po detailní pravidla komunitních zahrad. Jednotlivé samosprávy si tvoří své manuály, směrnice, příručky i ideály.

Ukazuje se, že pěstování jedlé vegetace přímo v gesci jednotlivých samospráv měst v ČR je komplikováno celkovou ekonomickou náročností péče o zelenou infrastrukturu a nastavením rozpočtů měst, v nichž je tato oblast obecně značně podfinancována. Východiskem bývá přenesení zodpovědnosti za obhospodařování městského pozemku na jedince, popřípadě skupinu, což kromě samotného pěstování potravy přináší též možnost sdružování se a sdílení. Přenesení zodpovědnosti na samotné obyvatele navíc přispívá k zintenzivnění vnímání prostředí člověkem, který v něm žije.

Trend výsadby zeleně ve městech se z manuálů a záměrů realizovaných samosprávami přesouvá do projektů, které podporují pěstování realizované a spravované občany samotnými. Rozrůstají se různé formy adopce zeleně, které podněcují k aktivitě obyvatel a častokrát i k legalizaci již vzniklých projektů.

Konferenční příspěvek vychází z mezioborové spolupráce mezi Fakultou architektury a Fakultou výtvarných umění VUT. Dívá se na výsadbu jedlé vegetace v urbanizovaném prostředí z pohledu umělecko-architektonického jako na kulturní fenomén. Prostřednictvím vybraných realizovaných projektů poukazuje na mnohvrstevnatost pěstování plodin ve veřejném prostoru, kdy se k na první pohled zřejmé snaze o samozásobitelství nabalují další sociální a urbanistické roviny.

Eva Špačková, katedra architektury, Fakulta stavební VŠB-TUO

ŘÁD a NE-ŘÁD pěkně pospolu v městském prostoru

Hlavní třída v Ostravě-Porubě, po určitou dobu také Leninova třída, je jednou/jedinou z částečně realizovaných monumentálních urbanistických os založeného ideálního města pracující, které mělo v 50. letech 20. století ambici stát se Novou Ostravou. Hlavní třída měla v době svého vzniku reprezentovat pokrokové směřování společnosti na cestě k lepším zítřkům. Široká ulice byla lemovaná obytnými domy v ansámblové kompozici a akcentovaná významnými stavbami symbolizujícími milníky na této cestě. Začátek byl naplánovaný v železniční stanici a závěr v univerzitním areálu. Plánovaný průběh trasy Hlavní třídy měl reprezentovat ovládnutí krajiny i společnosti a zakomponované přírodní prvky demonstrovaly víru v to, že chaos už je minulost a budoucnost bude provázet řád a pořádek.

Jako každý velký plán, ani tento nebyl nikdy kompletně dokončen podle původního záměru. Během uplynulých sedmdesáti let došlo k mnoha změnám společenským i stavebním, ale Hlavní třída stále pro Porubany znamená důležité místo. Příspěvek se bude věnovat postupům a výsledkům městského plánování i paralelním spontánním aktivitám. Komentář vychází z analýzy archivních i aktuálních architektonických a urbanistických záměrů a návrhů pro území Hlavní třídy a sleduje proměny názoru na podobu, architektonické řešení i každodenní užívání tohoto centrálního porubského prostoru.

Bára Vacková, FSS a PdF MU

Krásné město: Estetická reprezentace města a její dopady

Jsou města, která jsou krásná. Jsou města, která jsou krásná oficiálně a o jejichž historicko-kulturní hodnotě není pochyb, neboť jsou uznány památkou (památkovou rezervací), některá mají dokonce status "UNESCO site". Takovým městem je také Telč. Příspěvek je ve svém základu postaven na datech získaných v rámci projektu "Doma ve městě UNESCO" (TL02000409), především na analýze propagačních materiálů města, která byla vytvořena v rámci projektu. Tato je však dále rozvíjena analýzou obrazových publikací o městě a historických i soudobých turistických průvodců a doplněna závěry vycházejícími z pozorování prováděného na náměstí Zachariáše z Hradce v Telči (nejenom v rámci realizace zmíněného projektu). Konkrétně se budu v příspěvku věnovat estetizaci náměstí v těchto materiálech a jejím možným dopadům na každodenní život v tomto místě. Co se děje s místem, které je ve své reprezentaci redukováno na historický, nadto renesanční (!), prostor? Kdo s ním nakládá a jak? Není otázkou, zda je reprezentace místa, v tomto případě náměstí, zkreslující, otázkou je, kterým směrem se obraz ohýbá a jak se to děje a co nám říká o obyčejném ne-krásném životě.

Petr Vašát, Sociologický ústav AV ČR

Přesvědčivé ekologie: Makromalby v Latinské Americe mezi situovanou a trvalou (více než lidskou) správou

Makromalby si získaly popularitu jako nástroj, který města a/nebo umělci využívají k transformaci marginalizovaných komunit ve městech globálního Jihu prostřednictvím přeměny jejich fyzického prostředí. Makromalba je v podstatě masivní obraz, který pokrývá desítky, někdy i stovky domů v těchto čtvrtích. Často jsou vnímány buď jako ambivalentní "shora dolů" politika místní samosprávy nebo jako posilující iniciativa umělců a obyvatel "zdola nahoru". Hlubší znalosti o jejich komplexním vzniku ovšem chybí. Ve svém příspěvku se zaměřím na okolnosti vytváření makromaleb a jejich následnou existenci. Na základě terénního výzkumu v Kolumbii a rozhovorů s klíčovými aktéry z dalších zemí analyzuji, jak městské autority, umělci, komunitní lídři a obyvatelé ve spojení s materiálními prvky a fyzickým prostředím různými způsoby přispívají k vzniku, udržování a v některých případech nevyhnutelnému zániku makromalby. Argumentuji, že tyto malby nejsou pouze produktem specifické správy města, ve které se lidé, materiální prvky a postupy situačně střetávají, ale jsou také integrovány do fyzického prostředí, které přetrvává a zásadním způsobem je kontinuálně spoluutváří.